

EN AS-ORDBOK

Å forstå medisinsk terminologi

EN AS-ORDBOK

Å FORSTÅ MEDISINSK TERMINOLOGI

Det kan være vanskelig å forstå medisinske uttrykk brukt av legen din og annet helsepersonell som du møter. Denne guiden beskriver noen av uttrykkene som ofte er brukt når man snakker om ankyloserende spondylitt (AS) og noen uttrykk brukt av helsepersonell du kan komme i kontakt med.

1. **Spondylitt/Spondyloartritt**

Spondylitt/spondyloartritt er navnet på en gruppe inflammatoriske/betennelse sykdommer i leddene. Dette inkluderer ankyloserende spondylitt og psoriasisartritt¹.

[Les mer om spondylitt-typene og uttrykkene brukt når vi snakker om inflammasjon/betennelse.](#)

2. **Teamet med helsepersonell**

Du kan møte mange ulike typer helsepersonell som bidrar til diagnostiseringen, behandlingen og oppfølgingen av inflammatoriske sykdommer.

[Les mer om hvem du kan møte på, og hva rollen deres er.](#)

3. **Snakk om symptomer**

Spondylitt kan være assosiert med ulike symptomer som smerte og stivhet.^{2,3}

[Les mer om de medisinske uttrykkene brukt for å beskrive symptomene.](#)

4. **Prøver**

Som en del av legebesøket ditt vil statusen på din nåværende tilstand bli evaluert. Dette kan inkludere fysiske undersøkelser og blodprøver^{4,5}.

[Les mer om uttrykkene som kan oppstå relatert til prøver og fysiske undersøkelser.](#)

5. **Bildebehandling**

Det er viktig å se leddene og skjelettet for å kunne stille en diagnose, og for å kunne overvåke effekten av behandlingen. Du kan bli henvist til røntgen, MRI eller CT skann;^{1,6}

[Les mer om uttrykk assosiert med bildebehandling.](#)

6. **Behandlinger**

Det finnes mange ulike typer behandling for spondylitt.^{1,2,7}

[Forstå de ulike mulighetene for behandling av spondylitt og andre relaterte uttrykk.](#)

7. **Beskrivelse av sykdomsaktivitet**

Tilstanden din kan variere fra dag til dag avhengig av hvor aktiv inflammasjonen/betennelsen er.

[Forstå uttrykkene legen din kan bruke når det snakkes om retningen tilstanden din går i.](#)

Forståelse av medisinsk terminologi

1. SPONDYLITT/SPONDYLOARTRITT

Spondylitt: Navnet på en gruppe sykdommer karakterisert av inflammasjon/betennelse i leddene og på steder hvor leddbånd festes til skjelettet.^{1 6 8} Smerte og skade er forårsaket av at kroppens eget immunsystem angriper leddene.⁶

Aksial og perifer spondylitt

Uttrykk	Betydning
Aksial spondylitt	Inflammasjon som påvirker den indre delen av skjelettet: iliosakral (hofte-)leddene og ryggraden. Det dominerende symptomet er inflammatorisk smerte i ryggen. ⁸
Perifer spondylitt	Inflammasjon i ledd og sener. F.eks. i armer og ben. ⁸

Typer spondylitt

Uttrykk	Betydning
Ankyloserende spondylitt (AS)	En type aksial spondylitt (også kalt radiografisk aksial spondylitt) hvor skjelettendringer i iliosakral (hofte-) leddene og/eller ryggraden er synlige i røntgen. ⁸
Ikke-radiografisk aksial spondylitt	En type aksial spondylitt hvor endringer i iliosakral (hofte-) leddene og ryggraden ikke er synlige i røntgenbilder. Inflammatoriske endringer kan derimot være synlige i en MRI-skann. ^{8 9}
Psoriasisartritt (PsA)	Inflammatorisk sykdom i leddene som ofte er assosiert med hudsykdommen psoriasis. ⁶ Psoriasis er oftest karakterisert av røde, skjellede områder på huden. ¹
Reaktiv artritt	En type artritt som forekommer hos folk som har hatt en infeksjon i en del av kroppen som kryssreagerer med leddene. ¹⁰
Inflammatorisk tarm-sykdomsrelatert artritt	Artritt assosiert med inflammatorisk tarmsykdom, f.eks. Crohns sykdom og ulcerøs kolitt. ¹¹
Juvenil idiopatisk artritt	Leddinflammasjon som forekommer hos barn under 16 år, som varer i minst seks uker. ¹²

Andre uttrykk du kan møte når du snakker om spondylitt.

Uttrykk	Betydning
Revmatisk sykdom	En gruppe sykdommer i ledd, muskler og sener. F.eks. i deler av kroppen som har med bevegelse å gjøre.
Inflammasjon (betennelse)	En prosess hvor kroppens hvite blodceller og immune proteiner beskytter kroppen mot infeksjon, eller som en reaksjon til skader. Tegn på inflammasjon inkluderer konsentrert varme, smerte, hevelse, og noen ganger rødhet.
Autoimmun sykdom	En sykdom hvor kroppens beskyttende immunsystem retter seg mot, og angriper kroppens friske vev.
Inflammatorisk artritt	En gruppe sykdommer hvor kroppens immunsystem angriper leddene. Dette kan føre til smerte og skade på de berørte leddene.
Artritt	Inflammasjon av ett eller flere av leddene dine hvor hovedsymptomene er leddsmerte og hevelse.

2. TEAMET MED HELSEPERSONELL

Det vil være flere helsearbeidere som følger deg opp fra ditt første besøk hos fastlegen angående dine symptomer. Du kan få en henvisning til en spesialist med et støtte-team for å fastsette diagnose og hjelpe deg med å håndtere symptomene dine.

Uttrykk	Betydning
Fastlege	Din fastlege som kan henvise deg til relevante spesialister.
Revmatolog	En lege som spesialiserer seg i diagnosen, og behandlingen av inflammatoriske sykdomer som f.eks. ankyloserende spondylitt som omhandler ledd, muskler og skjelettet.
Dermatolog	En lege som spesialiserer seg i diagnostisering, og behandling av sykdommer i hud, hår og negler (hudlege).
Radiolog	En lege som tar bilder av kroppen ved bruk av teknikker som MRI (magnetic resonance imaging) eller røntgen som hjelpemiddel for å stille diagnoser som for eksempel ankyloserende spondylitt, og for å overvåke tilstanden av leddene.
Revmatologisk sykepleier	En sykepleier som har spesialisert seg i revmatiske sykdommer, som jobber på revmatologisk avdeling og som vil støtte deg i behandlingen.
Oftalmolog	En lege som er spesialist i øyesykdommer.
Optiker	En optiker er en spesialisert fagperson som arbeider med synsundersøkelser.
Nevrolog	En lege som spesialiserer seg i behandling av nervesykdommer og nervesystemet.
Ortopedisk kirurg	En kirurg som spesialiserer seg i diagnoser og operasjoner relatert til sykdommer og skader på muskler og skjelett.
Ortoped	En spesialist i mekanisk utstyr som støtter svekkede eller skadede ledd og lemmer.
Fysioterapeut	En spesialist i fysisk behandling av sykdom, skade, eller misdannelse ved bruk av metoder som massasje, varmebehandling og trening.
Podiatrist	En spesialist i diagnoser, operasjoner og medisinske behandlinger av tilstander eller skader i fot og ankel.
Psykolog	En spesialist i diagnostisering og behandling av sykdommer i hjernen, emosjonelle forstyrrelser og adferdsvanskeligheter.

Forståelse av medisinsk terminologi

3. SNAKK OM SYMPTOMER

Spondylitt kan være assosiert med mange ulike symptomer,^{2,3} og er ikke begrenset til symptomer som påvirker ledd, men også andre deler av kroppen som hud og øyne.

Hva er symptomene dine?

Noe du kanskje sier	Noe legen kanskje sier	Definisjon
Jeg kan ikke gå langt pga. smerte, spesielt i hælene og under føttene.	Entesitt	Inflammasjon av steder hvor leddbånd festes til skjelettet.
Noen dager er jeg for utslitt til å bevege meg.	Fatigue	Utmattelse/tretthet.
Jeg begynte å få rygg smerter rundt 37 års alderen. Det var ille på natten og stivt om morgenen, men ble bedre med bevegelse.	Inflammatorisk ryggsmerte	-
Jeg har hovedsaklig smerter i ryggraden og i iliosakral (hofte-) ledd.	Aksial spondyloartritt eller ankyloserende spondylitt	-
Smerte og hevelse er hovedsaklig i armer og ben	Perifer spondylitt	-
Øyet mitt er rødt og sårt, og sensitivt til lys.	Uveitt	Inflammasjon av øyet som påvirker midterste lag av vev i øyeveggen (uvea) med symptomer som inkluderer rødhet, smerte og uklart syn.
Huden min er sår og klør.	Psoriasis	-
Noen ganger løfter neglene seg og har riller.	Negldystrofi	-
En av fingrene/tærne mine er så hoven at jeg nesten ikke kan bøye den. Jeg opplever også smerte og ubehag i den.	Daktylitt	Smertefull inflammasjon i en hel finger eller tå. Kommer fra det greske "daktylos" som betyr finger.
Jeg har smerte som som går fra nedre del av rumpe og nedover det ene benet .	Sakroilitt	Inflammasjon i en eller flere iliosakral ledd. Beliggende der nedre rygg og bekken forbindes. Sakroilitt er vanligvis første tegn på aksial spondyloartritt, og kan føre til smerte i nedre del av rygg, og nedover ett eller begge ben.

Forståelse av medisinsk terminologi

4. PRØVER

Som en del av legebesøket vil din nåværende tilstand bli evaluert. Dette kan inkludere fysiske undersøkelser og blodprøver.

Uttrykk	Betydning
Fysisk undersøkelse	En fysisk undersøkelse av en lege kan identifisere områder utsatt for inflammasjon. Legen kan vurdere fleksibilitet og ømhet i ledd.

Terminologi brukt for blodprøver

Uttrykk	Betydning
Blodprøver	Noen blodprøver vil se etter tegn på inflammasjon. Disse testene kan hete C-reaktiv protein (CRP) ⁴ eller erytrocytt sedimenteringshastighet (ESR). ⁵ Andre blodprøver ser etter genetisk bakgrunn for sykdommen som foreksempel HLA-B27. Blodprøver kan brukes til å overvåke visse medikamenter. Disse blodprøvene ser etter skjulte infeksjoner og overvåker blodverdier, og lever- og nyrefunksjon. ^{4,5}
CRP	CRP: C-reaktivt protein CRP nivået i kroppen øker når det er inflammasjon i kroppen. ⁴ Det kan være nyttig å måle CRP-nivået i kroppen for å fastslå alvorlighetsgraden av inflammasjonen ⁴ og for overvåkning av effektiviteten til behandlingen. ⁴
ESR	ESR: erytrocytt sedimenteringshastighet ESR er en måte å måle mengden av inflammasjon i kroppen. ⁵ Hvis nivået på inflammatoriske molekyler i kroppen er høyere enn vanlig vil også ESR øke. ⁵ Prøven er nyttig for diagnostisering og overvåking av aktiviteten til inflammatoriske tilstander, som autoimmune sykdommer. ⁵
HLA-B27	HLA-B27 genet har vist seg å være forbundet med visse autoimmune sykdommer, spesielt ankyloserende spondylitt, men også noen tilfeller av psoriasisartritt. ¹
Familiær	Et uttrykk brukt for å beskrive noe som går i arv. Hovedsaklig brukt hvis du har en biologisk slektning som har samme sykdom eller liknende symptomer.

5. BILDEDIAGNOSTIKK

Langsiktig betennelse fører ofte til nedbrytninger i skjelettet med beintap og skade på leddene. Det kan også føre til vekst av nytt bein, som over tid kan føre til at bein vokser i hverandre. For å overvåke tilstanden av sykdommen din er det viktig for legen din å kunne se hva som skjer i skjelett og ledd. Denne prosessen heter bildediagnostikk.

Uttrykk	Betydning
Røntgen	Viser skjelett, men ikke vev i leddene. Et røntgenbilde kan vise endringer i skjelett eller ledd, som vekst i bein eller fusjon og bein nedbrytning, og kan brukes til å overvåke effektene av sykdommen på bein og ledd over tid. Det kan ta mange år før endringer i bein vises på et røntgenbilde. Hvis du har symptomer på spondylitt i iliosakral ledd og ryggstøyle, men endringer på ledd ikke er synlig i røntgenbilde, kan det hende du har ikke-radiografisk aksial spondylitt.
Magnetic resonance imaging (MRI)	En MRI skanning gir detaljerte bilder av innsiden av kroppen og leddene. MRI kan vise om det er aktiv betennelse i ryggstøyle eller i leddene, og er spesielt nyttig for å spore sakroiliitt. Det kan være nyttig å bruke MRI i et tidlig stadium av sykdommen før endringer i beina kan ses på røntgenbilder.
CT skann	En CT-skanning (CT) kan vise blodkar, bein og ledd. En CT kan være nyttig for å bestemme sakroiliitt hvis røntgen og MR ikke ga et avgjørende resultat. Det er ikke vanligvis brukt i praksis fordi det utsetter pasienter for stråling.
Ultralyd	Lager et bilde av en del av innsiden av kroppen. Ultralyd tillater visualisering av de myke vevene i og rundt ledd, og overflaten av beina. Det er et nyttig verktøy for å identifisere betennelse (diagnostisere) og for å overvåke responsen av behandlingen.

Legen din kan bruke uttrykk som bendannelse eller benfusjon/sammenvoksing for å beskrive hva som kan sees på bildene av skjelettet ditt.

Uttrykk	Betydning
Ben erosjon/nedbrytning	Strukturell skade på ben, som kan identifiseres på et MR-bilde ved en pause i det kortikale bein-signalet sammen med en endring i signalet for tilstøtende beinmarg. ¹⁹
Benformasjon	Langsiktig inflammasjon kan stimulere beindannende celler og forårsake at ben vokser. Det utvikles bensporer i enden av leddene og i kantene av virvlene som hemmer bevegelse.
Benfusjon (sammenvoksing)	Ny beinvekst kan bli så stor at den legger seg mellom virvlene og får ben til å vokse sammen og fusjonere med ryggstøyle. Sammenvoksing av ryggstøyle hindrer mobilitet.
Radiografisk progresjon	Forverring av sykdommen basert på observasjon av benskade og ny beinvekst med røntgen.

Forståelse av medisinsk terminologi

6. BEHANDLINGER

Det er flere behandlinger tilgjengelig for å redusere smerte og/eller inflammasjon assosiert med spondylitt. De ulike klassene for legemidler er listet nedenfor. Noen av disse kan skrives ut av legen din. Noen leger vil også bruke komplementære eller alternative behandlingsmetoder. Pass på at legen din er klar over alle behandlingene du får.

Uttrykk	Betydning
Analgetikum	Smertestillende legemidler.
Antipyretika	Febernedsettende legemiddel.
Antiinflammatoriske legemidler	Betennelsesdempende legemidler.
Steroider eller kortikosteroider	Kortikosteroider er syntetisk produserte hormoner som ligner svært på hormonet kortisol som produseres i binyrene. Legemidler som demper inflammasjon og undertrykker immunsystemet.
Sykdomsmodifiserende antirevmatiske legemidler	Fungerer ved å redusere inflammasjon ved å undertrykke kroppens immunforsvar. De minsker skader på ledd og dermed reduserer tegn og symptomer på spondylitt. Konvensjonelle sykdomsmodifiserende antirevmatiske legemidler er som regel ikke virkningsfulle ved ankyloserende spondylitt. Nyere sykdomsmodifiserende antirevmatiske (biologiske) legemidler; er rettet mot individuelle molekyler i den inflammatoriske prosessen.
Komplementær behandling	Behandlinger som kan brukes parallelt med den vanlige behandlingen av sykdommen. F.eks akupunktur og osteopati.
Alternativ behandling	Behandlinger som er brukt i stedet for konvensjonell medisin. De blir ikke underlagt de strenge teststandardene som kreves for tradisjonell medisin (for eksempel urtemedisiner).

Når skal du ta medisinen din?

Medisinsk uttrykk	Generelt uttrykk	Betydning
o.d.	Once daily	Medisinen tas en gang om dagen.
b.i.d.	Twice daily	Medisinen tas om morgenen og om kvelden, med omtrent 12 timer mellom.
t.i.d.	Three times a day	Medisinen tas tre ganger om dagen; om morgenen, midt på dagen og om kvelden.
q.i.d.	Four times a day	Medisinen tas fire ganger om dagen; om morgenen, ved lunsjtid, til middagen og om kvelden.
o.w.	Once weekly	Medisinen tas en gang i uken.
b.i.w	Twice weekly	Medisin som tas to ganger hver uke.

7. Å BESKRIVE SYKDOMSAKTIVITETEN

Medisinske uttrykk du kan høre når legen din diskuterer om sykdommer din forbedrer seg eller om symptomene forverrer seg.

Uttrykk	Betydning
Sykdomsaktivitet	Sykdomsaktivitet er et uttrykk brukt for å beskrive hvor aktiv inflammasjonen forårsaket av sykdommen din er akkurat nå. Den er vanligvis målt ved fysiske undersøkelser av en sykepleier eller lege (f.eks. opptelling av ømme og hovne ledd), og med spørreundersøkelser til pasienten som spør om smerte og andre symptomer. ²
Minimal sykdomsaktivitet (MDA)	Begrensningene for minimal sykdomsaktivitet ligger mellom høy sykdomsaktivitet og remisjon. Derfor vil en i remisjon, per definisjon, også være i minimal sykdomsaktivitet. Som følge er andelen pasienter som oppnår en tilfredsstillende tilstand av minimal sykdomsaktivitet en viktigere måling for å sammenlikne de siste fremskrittene i behandling og ulike behandlingsstrategier. ¹³
Sykdomskontroll	Hvor godt inflammasjonen er kontrollert og reduksjon av sykdomsaktiviteten.
Sykdomsprogresjon	Hvis legene sier at en sykdom er i progresjon betyr det at sykdommen forverrer seg. Med aksial spondylitt betyr dette ofte at progresjonen er synlig på røntgenbilder (radiografisk progresjon).
Livskvalitet	Din generelle velvære med vurdering av negative og positive aspekter av livet. Disse inkluderer fysisk helse, familie, utdanning, arbeid, økonomi mm.
Remisjon	Total eller midlertidig fraværelse av sykdomssymptomer, uten total friskmeldelse (f.eks. en sjelden oppblussing av ømhet i ledd eller stivhet om morgenen).
Oppblussing	En oppblussing indikerer en forverrelse av sykdomsprosessen. Sykdommen kan ha vært tilsynelatende godt kontrollert i en tid, men plutselig øker ryggsmerten, eller så får du smerte og inflammasjon i leddene. Du kan generelt føle deg syk og utmattet. Oppblussninger kan være: Forutsigbare – Det er en klar utløser. F.eks Hvis du har vasket hele huset, eller spilt en lang runde med golf. Uforutsigbare – Det er ingen klar utløser.

REFERANSER

1. Akgul O, Ozgocmen S. Classification criteria for spondyloarthropathies. *World journal of orthopedics* 2011;2(12):107-15. doi: 10.5312/wjo.v2.i12.07 [published Online First: 2012/04/05]
2. Coates LCA, T. Al Balushi, F. et al. Comparison of three screening tools to detect psoriatic artritt in patients with psoriasis (CONTEST study). *The British journal of dermatology* 2013;168(4):802-7. doi: 10.1111/bjd.12190 [published Online First: 2013/01/15]
3. Ibrahim GH, Buch MH, Lawson C, et al. Evaluation of an existing screening tool for psoriatic artritt in people with psoriasis and the development of a new instrument: the Psoriasis Epidemiology Screening Tool (PEST) questionnaire. *Clinical and experimental rheumatology* 2009;27(3):469-74. [published Online First: 2009/07/17]
4. LabTestsOnline. C-Reactive Protein (CRP): Assoc. Clin. Biochem. & Lab. Med. with AACC; 2013 [updated 24/09/2013. Available from: <http://labtestsonline.org.uk/understanding/analytes/crp/tab/all?printpreview=1> accessed 15/11/2016.
5. LabTestsOnline. Erythrocyte Sedimentation Rate (ESR): Assoc. Clin. Biochem. & Lab. Med. with AACC; 2016 [updated 03/06/2016. Available from: <http://labtestsonline.org.uk/understanding/analytes/esr/tab/all?printpreview=1> accessed 15/11/2016 2016.
6. Coca ARCT. Psoriatic Artritt: A Disease in Full. *J Musculoskel Med* 2011;28:95-101 2011;28:95-101.
7. Salaffi F, Di Carlo M, Carotti M, et al. The Psoriatic Artritt Impact of Disease 12-item questionnaire: equivalence, reliability, validity, and feasibility of the touch-screen administration versus the paper-and-pencil version. *Therapeutics and Clinical Risk Management* 2016;12:631-42. doi: 10.2147/TCRM.S101619
8. Kroon FP, van der Burg LR, Ramiro S, et al. Non-steroidal anti-inflammatory drugs (NSAIDs) for aksial spondylitt (ankylosing spondylitis and non-radiographic aksial spondylitt). *The Cochrane database of systematic reviews* 2015(7):Cd010952. doi: 10.1002/14651858.CD010952.pub2 [published Online First: 2015/07/18]
9. van Tubergen A, Weber U. Diagnosis and classification in spondylitt: identifying a chameleon. *Nature reviews Rheumatology* 2012;8(5):253-61. doi: 10.1038/nrrheum.2012.33 [published Online First: 2012/03/28]
10. Mason E, Foster R, Wray L, et al. Reactive artritt following a Microsporidia infection. *International Journal of STD & AIDS* 2016;27(13):1239-41. doi: doi:10.1177/0956462416640364
11. Dmowska-Chalaba J, Kontny E. Inflammatory bowel disease-related artritt - clinical evaluation and possible role of cytokines. *Reumatologia* 2015;53(5):236-42. doi: 10.5114/reum.2015.55824 [published Online First: 2015/01/01]
12. Burmester GR, Panaccione R, Gordon KB, et al. Adalimumab: long-term safety in 23 458 patients from global clinical trials in rheumatoid artritt, juvenile idiopathic artritt, ankylosing spondylitis, psoriatic artritt, psoriasis and Crohn's disease. *Annals of the rheumatic diseases* 2013;72(4):517-24. doi: 10.1136/annrheumdis-2011-201244 [published Online First: 2012/05/09]
13. Wells GA, Boers M, Shea B, et al. Minimal disease activity for rheumatoid artritt: a preliminary definition. *J Rheumatol* 2005;32(10):2016-24. [published Online First: 2005/10/06]

Denne ordboken har blitt produsert
med støtte av Novartis.
NO1904990226